

Možnosti a východiska intervence v SVL

PhDr. Arnošt Smolík, Ph.D.
Mgr. Zdeněk Svoboda, Ph.D.

26.6.2012 Krajský úřad Ústeckého kraje, krajská
konference

Sociální nerovnost

- Každá společnost se vyznačuje sociálním rozvrstvením, tj. sociální stratifikací
- Sociální stratifikace je výrazem nerovného přístupu k vzácným statkům:
 - Bohatství
 - Moci
 - Prestiže
- Sociální nerovnost má dva hlavní kořeny:
 - Sociálně ekonomická nerovnost (společenská dělba práce – zaměstnání)
 - Sociokulturní nerovnost (symbolické hodnocení)

Problém: sociální vyloučení

Sociální vyloučení - proces, jehož výsledkem je situace, kdy jsou jednotlivci, rodiny či celé populace vyloučeni z běžného života společnosti (mají dlouhodobě omezený přístup k aktivitám, zdrojům a příležitostem, běžným pro majoritní populaci).

Sociální inkluze je opak sociální exkluze – tedy proces (ideál, princip) o sociální začlenění, resp. o potlačení mechanismů vyloučení.

Proč je inkluze důležitá? Protože proces sociálního vyloučení:

- ✓ Je v rozporu s ideou demokratické občanské společnosti
- ✓ Jedná se o společenský problém, který přináší řadu problémů (např. zvýšená míra deviantního chování, napětí ve společnosti, nutné zásahy státní správy) – devastující vliv na osoby, které se v prostředí sociálního vyloučení socializují a trvale zde žijí
- ✓ Jedná z ekonomického hlediska o drahou záležitost, a to pro samotné aktéry i pro orgány státní správy a samosprávy

Vnější příčiny sociálního vyloučení

Lidé považovaní za „nepřizpůsobivé“ či „neplatiče“ se snáze dostanou do situace sociálního vyloučení a naopak velmi obtížně toto prostředí opouští v důsledku působení vnějších faktorů:

- **trh práce a jeho charakter,**
- **bytová politika státní správy a místní samosprávy,**
- **sociální politika státu,**
- **praxe místních samospráv ve vztahu k sociální oblasti,**
- **faktická diskriminace či stigmatizace některých jedinců na základě etnicity, sociálního statutu apod.**

Vnitřní příčiny sociálního vyloučení

Lidé, kteří se ocitli v podmínkách sociálního vyloučení se na tuto situaci adaptují a naučí se racionálně využívat příležitosti, které jim sociálně vyloučené prostředí skýtá.

Často se vyskytuje:

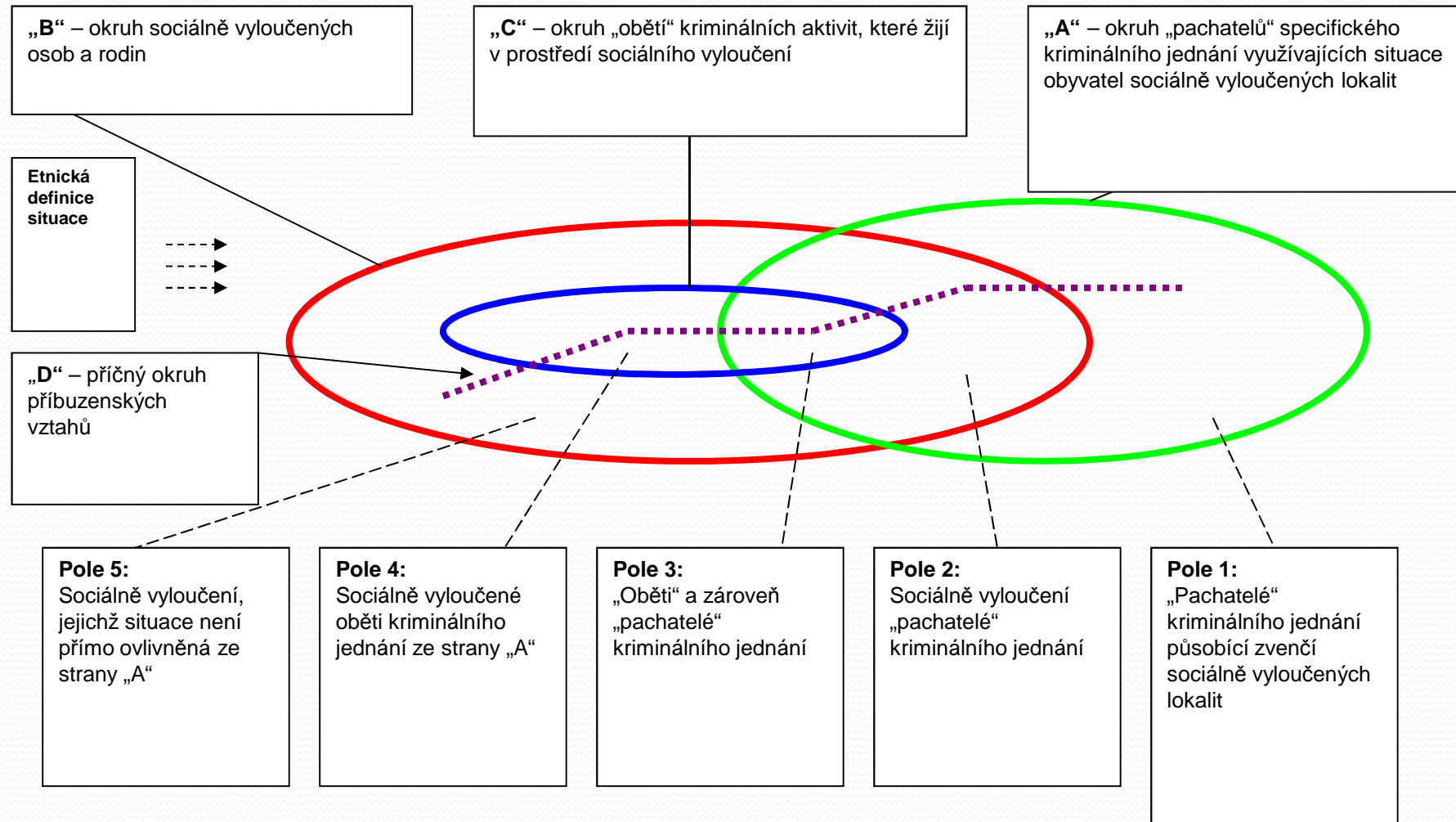
- ztráta pracovních návyků při dlouhodobé nezaměstnanosti,
- dlouhodobá neschopnost hospodařit penězi a dostát svým finančním závazkům,
- orientace na okamžité uspokojení potřeb pramenící z dlouhodobé frustrace z chudoby,
- apatie a nízká motivace k řešení problémů atd.

Mechanismy sociálního vyloučení

Vlastní způsoby vytěsňování jednotlivců a skupin na okraj společnosti, mezi něž patří:

- **prostorové vyloučení**
- **ekonomické vyloučení**
- **kulturní vyloučení**
- **sociální vyloučení v užším slova smyslu**
- **symbolické vyloučení**

Kriminalita související se sociálním vyloučením

Sociálně vyloučené lokality a oblast bydlení

- Sociálně vyloučení mají omezený přístup na trh s byty
➔ ocitají se v uzavřeném systému ubytovacích kapacit určeným přímo jim
 - obecní byty nízké kategorie – prostorová segregace
 - azylové domy, pobytové sociální služby
 - soukromé ubytovny
 - Příbuzní

(bytové podmínky výrazně nevyhovující pro výchovu dětí a jejich školní přípravu, vysoká finanční náročnost, dluhy, „špatná adresa“ a její důsledky)

Sociálně vyloučené lokality a migrace jejich obyvatel

- **Zdrojové lokality: zpravidla tzv. romské osady na Slovensku**
 - *různé migrační vlny (starousedlíci x nově příchozí)*
 - *„přeshraniční familiarismus“ (využívání příbuzenských vazeb s obyvateli zdrojové lokality)*
- **Migrace uvnitř ČR**
 - *souvislost s uzavřeným trhem s byty (ubytovny, příbuzní)*
 - *cílené vystěhovávání z jedné obce do druhé*
 - *migrace sociálně vyloučených nemá výraznou souvislost s legálními pracovními příležitostmi*

Častá migrace výrazně ovlivňuje úspěšnost dětí v oblasti vzdělávání, ztěžuje možnost adaptace na školní prostředí a možnost dlouhodobé efektivní podpory dětí! (*Analýza individuálního...*, 2009)

Sociálně vyloučené lokality a zadlužování

- **vysoké procento obyvatel SVL je možné považovat za předlužené**
- **sociálně vyloučení jsou vítanou klientelou poskytovatelů různých úvěrových produktů (čím méně zodpovědný dlužník, tím vyšší zisk)**
- **možnost exekuce některých částí sociálních transferů**
- **příčina nárůstu sociálně-patologických jevů**

Dluhy jsou jedním z nejvýraznějších a nejzávažnějších projevů sociálního vyloučení v konotaci s chudobou – ovlivnění výchovy, hodnotové orientace a vzorců chování je masivní!

Sociálně vyloučené lokality a vzdělávání

- Obecně velmi nízká míra dosaženého vzdělání je jednou ze základních charakteristik sociálně vyloučeného prostředí.
- Hodnota institucionálně poskytovaného vzdělání je vnímána rozporuplně.
- Postoj rodičů ke vzdělání dětí je zpravidla výrazně ovlivněn mírou jejich dosaženého vzdělání v korelaci s mírou jeho faktické uplatnitelnosti.
Rodiče dětí žijících v sociálně vyloučených lokalitách mají zpravidla základní nebo nedokončené základní vzdělání, často získané na zvláštní škole, tato úroveň je tedy akceptovatelnou laťkou i pro jejich děti. Škola nadto rodičům nepřinesla prakticky nic, čím by mohli ovlivnit svou životní situaci.

Sociálně vyloučené lokality a vzdělávání

- **Rodiče často trpí dlouhodobou nezaměstnaností a dovednosti nabyté v průběhu vzdělávání jsou na současném otevřeném trhu práce (s ohledem na zvyšující se nároky i případné diskriminační faktory) takřka neuplatnitelné.**
- **V přirozeném okolí sociálně vyloučených jedinců velmi často zcela absentují osoby, jež je možné vnímat jako vzory úspěchu dosaženého prostřednictvím vzdělání + indikátorem úspěchu je „bohatství“ – důsledek dlouhodobé frustrace z chudoby**
- **Vnímání hodnoty vzdělávání jakožto velmi sporné je z pohledu obyvatel sociálně vyloučených lokalit, logickým důsledkem tohoto stavu.**

Děkujeme za pozornost.

26.6.2012